TA'MINOT ZANJIRINI BOSHQARISHDA LOGISTIKA XARAJATLARINI KAMAYTIRISH USULLARI

Iskandarov Javohir Jasurbek O'g'li
Millat Umidi universiteti 4 kurs talabasi
E-mail: iskandarovjavoxir513@gmail.com
Ilmiy rahbar: DSc professor **Ishmanova Dinara**

Annotatsiya Ushbu tezisda ta'minot zanjirini boshqarishda logistika xarajatlarini kamaytirish usullari yoritilgan. Transport yo'nalishlarini optimallashtirish, yuklarni konsolidatsiya qilish, zaxiralar va omborlarni boshqarish, logistika xizmatlarini outsorsing qilish hamda jarayonlarni raqamlashtirish yo'nalishlari tahlil qilingan. O'zbekiston logistika samaradorligi indeksi dinamikasi va xarajatlar darajasi asosida xarajatlarni kamaytirish bo'yicha takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: ta'minot zanjiri, logistika xarajatlari, transport xarajatlari, zaxiralarni boshqarish, konsolidatsiya, 3PL, TMS, raqamlashtirish, logistika samaradorligi indeksi.

REDUCING LOGISTICS COSTS IN SUPPLY CHAIN MANAGEMENT

Abstract. This thesis examines methods of reducing logistics costs in supply chain management. Route optimization, cargo consolidation, inventory and warehouse management, outsourcing of logistics services and digitalization are analyzed. Based on the dynamics of Uzbekistan's Logistics Performance Index and the level of logistics costs, recommendations for cost reduction are developed.

Keywords: supply chain, logistics costs, transportation costs, inventory management, consolidation, 3PL, TMS, digitalization, Logistics Performance Index.

СНИЖЕНИЕ ЛОГИСТИЧЕСКИХ ЗАТРАТ В УПРАВЛЕНИИ ЦЕПЯМИ ПОСТАВОК

Аннотация. В тезисной работе рассматриваются методы снижения логистических затрат в управлении цепями поставок. Анализируются оптимизация маршрутов, консолидация грузов, управление запасами и складами, аутсорсинг логистических услуг и цифровизация. На основе динамики индекса эффективности логистики Узбекистана и уровня логистических затрат предложены рекомендации по снижению затрат.

Ключевые слова: цепь поставок, логистические затраты, транспортные затраты, управление запасами, консолидация, 3PL, TMS, цифровизация, индекс эффективности логистики.

Kirish. Ta'minot zanjiri xom ashyo yetkazib berishdan tayyor mahsulotni iste'molchiga yetkazishgacha bo'lgan barcha bosqichlarni qamrab oladi, logistika xarajatlari esa mahsulot tannarxi va raqobatbardoshligiga bevosita ta'sir qiladi. Bu xarajatlarga transport, saqlash, zaxiralar, qadoqlash va boshqaruv xarajatlari kiradi [1; 2]. O'zbekiston dengizga chiqish imkoniyatiga ega bo'lmagan davlat bo'lib, bu transport xarajatlarini oshiradi. Mavjud tadqiqotlarga ko'ra, mamlakat yalpi ichki mahsulotida logistika xarajatlarining ulushi 16 foizdan oshadi, jahon o'rtacha ko'rsatkichi esa 11,4 foizni tashkil etadi [3]. Shuning uchun asosiy masala xarajatlarni xizmat sifatini pasaytirmasdan kamaytirishdir. Tadqiqotning maqsadi ta'minot zanjirida logistika xarajatlarini kamaytirish usullarini tahlil qilish va takliflar ishlab chiqishdan iborat.

Asosiy qism. Xarajatlarni kamaytirishning asosiy usullari quyidagilardir. Birinchidan, transport yo'nalishlarini optimallashtirish va mayda yuklarni konsolidatsiya qilish bo'sh yurish masofasini hamda

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

bir tonna yukka to‘g‘ri keladigan xarajatni kamaytiradi; transportni boshqarish tizimlari (TMS) buni avtomatlashtiradi [1; 2]. Ikkinchidan, zaxiralarni ABC-tahlil, optimal buyurtma hajmi (EOQ) va xavfsizlik zaxirasini hisoblash orqali boshqarish saqlash xarajatlari va muzlatilgan mablag‘ni qisqartiradi, ombor boshqaruv tizimi (WMS) esa terish va saqlash jarayonlarini tezlashtiradi [2]. Uchinchidan, logistika xizmatlarini 3PL operatorlarga topshirish va transport-logistika markazlaridan foydalanish doimiy xarajatlarni o‘zgaruvchan xarajatga aylantiradi; xalqaro tajribada bunday markazlar transport xarajatlarini 20 foizgacha, umumiy logistika xarajatlarini 12–35 foizgacha kamaytirishi qayd etilgan [4]. To‘rtinchidan, bojxona va chegara jarayonlarini raqamlashtirish kutish vaqtini qisqartiradi: 2025-yil 1-iyundan chegara o‘tkazish punktlarida avtotransport vositalari uchun elektron navbat tizimi joriy etilmoqda [5].

O‘zbekistonda bu yo‘nalishdagi islohotlar natijasi Jahon bankining Logistika samaradorligi indeksida (LPI) aks etgan: mamlakat 2014-yildagi 129-o‘rindan 2023-yilda 88-o‘ringa ko‘tarilgan [6]. Mahalliy tashuvchilarning xalqaro yuk tashishdagi ulushi 35 foizdan 60 foizga oshgan, shu bilan birga g‘arb yo‘nalishida yetkazib berish muddati ikki baravar uzaygan, xarajatlar esa 1,5 baravar oshgan [7].

1-jadval. O‘zbekistonning Jahon banki Logistika samaradorligi indeksidagi o‘rni

Yil	Reyting bo‘yicha o‘rin	O‘zgarish
2014	129	—
2016	118	11 o‘ringa yaxshilangan
2018	99	19 o‘ringa yaxshilangan
2023	88	11 o‘ringa yaxshilangan

Manba: UzA, UzDaily va Times of Central Asia ma’lumotlari asosida tuzilgan [6; 8; 9]. Reyting metodologiyasi 2023-yilda yangilangan.

Jadval tahlili. Mamlakat 2014–2023-yillarda indeks bo‘yicha 41 o‘ringa yuqorilagan, bu transport infratuzilmasi va xizmatlar sifati yaxshilanayotganini ko‘rsatadi [6; 8]. Biroq xarajatlar ulushi hamon yuqori, ayrim qishloq xo‘jaligi mahsulotlari eksportida transport xarajatlari ishlab chiqarish tannarxining 200 foiziga yetishi qayd etilgan [10]. Tranzit yuklar hajmi 2025-yilda 15,3 million tonnaga yetib, 2021-yilga nisbatan 54 foizga o‘sgan [9], bu infratuzilmadan samarali foydalanish orqali bir birlik yukka to‘g‘ri keladigan xarajatni kamaytirish imkonini beradi.

Xulosa. Tahlillar logistika xarajatlarini kamaytirishda yagona usul emas, balki transport, zaxira, ombor va axborot jarayonlarini birgalikda optimallashtirish samarali ekanini ko‘rsatadi. Takliflar: transport yo‘nalishlarini TMS yordamida optimallashtirish va yuklarni konsolidatsiya qilish; zaxiralarni ABC-tahlil va EOQ asosida boshqarish, omborlarda WMS joriy etish; yirik bo‘lmagan korxonalar uchun logistika xizmatlarini 3PL operatorlarga topshirish va transport-logistika markazlaridan foydalanish; bojxona jarayonlarini raqamlashtirish va multimodal tashuvlar ulushini oshirish; xarajatlarni KPI (yetkazib berish muddati, tannarxdagi ulushi) orqali muntazam nazorat qilish. Ushbu takliflar korxonalar raqobatbardoshligini oshirishga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO’YXATI

1. Christopher M. Logistics and Supply Chain Management. 5th ed. Harlow: Pearson, 2016.
2. Chopra S., Meindl P. Supply Chain Management: Strategy, Planning, and Operation. 7th ed. Pearson, 2019.
3. Ergashev B. Konteyner va kontreyler tashuvlar infratuzilmasi (logistika xarajatlari ulushi). Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. URL: https://oriens.uz/media/journalarticles/95_Ergashev_B_726-733.pdf
4. Importance of logistics activities in improving the economy of Uzbekistan. Universum: technical sciences. URL: https://7universum.com/en/tech/archive/item/15586

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.

5. Транспортно-логистическая система будет ещё больше развиваться. Министерство транспорта Республики Узбекистан. 28.01.2025. URL: https://gov.uz/ru/mintrans/news/view/34372
6. O‘zbekiston transport-logistika tizimida yangi bosqich boshlanadi. UzA. URL: https://uza.uz/ar/posts/ozbekiston-transport-logistika-tizimida-yangi-bosqich-boshlanadi_682422
7. Uzbekistan targets doubling international cargo transport and $3bn in transport services export in 2025. Daryo.uz. 12.01.2025. URL: https://daryo.uz/en/2025/01/12/uzbekistan-targets-doubling-international-cargo-transport-and-3bn-in-transport-s-1207625/
8. Uzbekistan ranks 88th in the Logistics Performance Index. UzDaily. 22.04.2023. URL: https://www.uzdaily.uz/en/uzbekistan-ranks-88th-in-the-logistics-performance-index/
9. Uzbekistan’s logistics push aims to turn transit growth into revenue. Times of Central Asia. URL: https://timesca.com/uzbekistans-logistics-push-aims-to-turn-transit-growth-into-revenue/
10. Logistika — ikkinchi neft: O‘zbekiston. Anhor.uz. URL: https://anhor.uz/uzl/iqtisodiyot/logistika-ikkinchi-neft-ozbekiston

© 2026 International Conference on Artificial Intelligence and Applications . All Rights Reserved.